HET ALCOHOLGEVAAR
IN
TROPISCH-NEDERLAND

DOOR

Dr. H. BERVOETS.

I. Het is een onafwijsbare plicht der Nederlandsche drankbestrijding hare bemoeienissen uit de strekken zoowel over Tropisch- als over Europeesch-Nederland.

II. Tropisch-Nederland is niet in staat zich zelf te beschermen tegen het alcoholisme.

III. Er worde ernstig de aandacht gevestigd op de mogelijkheid om thans nog de inlandsche bevolking te bewaren voor de drankellende, terwijl dit over vijf en twintig jaar wellicht onmogelijk zal zijn.

Uitgave van de **Nat. Chr. Geh. Onth. Vereeniging.**
Hoofdkantoor Arnh. straatweg D 9[3], **Apeldoorn.**

Het kan wel niet anders of ieder die met belangstelling de meest naar voren tredende vraagstukken onzer dagen gadeslaat, en het heil der menschheid beoogt, ziet met mij in het alcoholisme een vijand die bestreden moet worden uit alle macht.

Tot deze eenparige opvatting worden wij ontegenzeggelijk gebracht door ons *verantwoordelijkheidsgevoel.* Dat is de dieper liggende bron, waaruit ons gemeenschappelijk overleg, waaruit vooral ons optreden naar buiten, ons handelen voortkomt.

Het verheugt mij dan ook, meer dan ik zeggen kan, u in kennis te mogen brengen met de drankkwestie in Tropisch-Nederland. En het zal mij wel niet tot een verwijt worden gemaakt dat ik het misschien evenveel zal hebben over Tropisch-Nederland als over de drankkwestie.

Zoo juist noemde ik ons verantwoordelijkheidsgevoel de eigenlijke drijfveer van ons streven; dat is het mooiste voor mij uit de gansche beweging tegen het alcoholisme. Maar nu dringt zich direct in verband met mijn onderwerp de vraag naar voren: tegenover wie voelen wij Nederlanders ons ten opzichte van de drankkwestie verantwoordelijk? — tegenover $5^1/_2$ millioen inwoners of tegenover 42 millioen? — want voor de behartiging der belangen van beide rubrieken kunnen wij in Nederlandsche kringen ons partij stellen.

Met opzet heb ik in den titel van mijn onderwerp niet gebruikt het woord: Nederlandsche koloniën, maar gesproken van Tropisch Nederland. Al zijn beide uitdrukkingen ook synoniemen voor een plaatsbepaling, als verhoudingsbenamingen, als aanduidingen voor het gebied, waarvoor wij Nederlanders in elk opzicht verantwoordelijk zijn, verschillen beide uitdrukkingen hemelsbreed. Van onze koloniën wordt gesproken als van onze Oost- en West-Indische bezittingen, en van zaken gebruikt, duiden wij

met bezitting altijd iets aan, dat in onze macht is, waarover wij beschikking hebben, waaruit wij voordeel putten.

Geheel anders doet zich de verhouding tot ons grondgebied in den Oost- en West-Indischen Archipel voor, als wij die landen aanduiden met den naam van Tropisch-Nederland. — Dan erkennen wij, dat ze een deel zijn van Groot-Nederland, waarover Koningin WILHELMINA regeert, dan ligt in de benaming opgesloten de erkenning, dat Tropisch-Nederland dezelfde aanspraken heeft op onze belangstelling, op onze toewijding, op onze zorgen als Europeesch-Nederland. En ditzelfde geldt natuurlijk ook ten aanzien van onze bemoeienissen inzake het alcoholgevaar. Wie uwer zou er vrede mede hebben, wanneer de drankbestrijding zich voorloopig slechts met een gedeelte van ons vaderland bezighield, bijvoorbeeld alleen met de Noordelijke provinciën en het overige gedeelte voor gelegener tijden liet rusten en braakliggen? Trouwens de praktijk leert duidelijk genoeg, dat men een veel juistere opvatting van zijn taak heeft, door zijn invloed zoo veel mogelijk over het geheele koninkrijk uit te breiden.

Maar dan is er ook geen enkele reden waarom de Nederlandsche drankbestrijding niet evenzeer tot plicht zou hebben hare krachten in gelijke mate te geven zoowel aan Tropisch- als aan Europeesch Nederland. En in het verdere van mijn betoog zullen u nog meer argumenten voor deze opvatting tegenkomen. In het volgende heb ik nu niet zoozeer het oog op de enkele duizenden Europeanen, die Tropisch-Nederland meest slechts tijdelijk bewonen, maar veelmeer wensch ik op te komen voor de belangen van de millioenen inlanders, die de oorspronkelijke bewoners van het land zijn; ik ga hoofdzakelijk spreken over de aangelegenheden van onze zoogenaamde bruine broeders en zusters, die de meeste rechten op den grond hebben en ook de meeste rechten op onze hulp kunnen doen gelden. Zij zijn toch de zwakkere; sterker in aantal, maar volstrekt zwakker in inwendigen weerstand tegen het kwaad dat hen dreigt. Zij moeten vooral beschermd worden tegen de nadeelige gevolgen van het gebruik van alcoholische dranken. —

Een merkwaardige omstandigheid doet zich nu aan ons voor; de alcohol is een bijzonder gevaarlijke vijand voor den inlander, veel gevaarlijker dan voor den Europeaan; maar daar staat tegenover, dat hij bij het grootste deel der inwoners van Tropisch-

Nederland gemakkelijk te bestrijden en te onderdrukken is. Of laat ik het zóó mogen uitdrukken: de alcohol vindt bondgenooten in den boezem van den inlander, en de bestrijder van den alcohol vindt er eveneens.

Laat ik het eerst mogen hebben over de bondgenooten, die met ons den inlander kunnen beschermen tegen den zeer machtigen vijand.

Wij weten, dat Tropisch Nederland voor verreweg het grootste gedeelte bewoond wordt door Mohammedanen. Van de **zes en dertig** millioen inlanders, die Nederlansch Oost-Indië bevolken, zijn ongeveer **dertig** millioen aanhangers van den Islam.

Volgens de Mohammedaansche godsdienstige opvatting kan een geloovige zich verontreinigen, als hij bepaalde onreine dingen heeft aangeraakt, bijvoorbeeld bloed, een varken, een hond. En onrein blijft hij, zoolang hij niet, door de voorgeschreven wassching, zich van zijne bezoedeling gezuiverd heeft. Zoolang dit niet geschied is, doet de godsdienstige wet door hare verbodsbepalingen bij den overtreder diep het gevoel bestaan van verwerpelijkheid, van onwaardigheid. De onreine mag zich niet met Allah in gemeenschap stellen, moet zich onthouden van vasten, de moskee is voor hem of haar gesloten, geen Koran mag aangeraakt worden, zelfs geen vers daaruit op de lippen genomen.

Ongetwijfeld ligt in deze opvatting van onreinheid een krachtige spoorslag om te blijven binnen de perken van het godsdienstig reine, al bestaat deze reinheid ook nagenoeg geheel in wat wij zouden rangschikken onder uiterlijkheden.

Begrijpelijkerwijze verontreinigt het eten en drinken van verboden zaken den Islamiet in hooge mate. Opmerkelijk is het nu, dat oorspronkelijk tot de zaken, welke den mensch onrein maken, *niet* behoord hebben alcoholbevattende dranken.

Integendeel heeft de Profeet te Mekka eene openbaring geschonken aan zijne volgelingen, waarbij hij het een zegen noemde, dat Allah den mensch een drank gegeven had, afkomstig van de palmvruchten en de druiven, waaruit een bedwelmend vocht, een heerlijke gave bereid wordt. «Waarlijk» — zoo vinden wij hierover in den Koran opgeteekend: «waarlijk hierin is een teeken voor hen die begrijpen willen.» — Er bestond dus aanvankelijk voor den geloovigen Moslim geen enkel bezwaar om dankbaar zich te goed te doen aan deze gave des Allerhoogsten, terwijl

het aan diens vrome bespiegelingen was overgelaten om voor *zich* uit te maken, of de in de openbaring gebruikte omschrijving der godsgave als «bedwelmend vocht» gegeven was als aanprijzing harer heerlijkheid dan wel als waarschuwing tegen te veel gebruik er van. Er was hier een teeken voor hen die begrijpen wilden.

Uit hetgeen nu volgt blijkt, dat Mohammed een diepen blik had op de zedelijke zwakheid zijner aanhangers en dat de menschen strenge wetten noodig hebben, zal voor hen zegening niet in ramp verkeeren. Er valt heden ten dage hieruit voor ons ook nog wel wat te leeren op het punt van drankbestrijding.

Het duurde niet lang of het genieten van Allah's gave riep grove drinkgelagen in het leven en het pleit voor den adeldom van 's menschen ziel, dat toen reeds onder de ernstige volgelingen van den Profeet een heilzame onzekerheid ontstond omtrent het al of niet geoorloofde van het gebruik van bedwelmende dranken. Aan een nieuwe openbaring door Mohammed uitgesproken zal zeker wel niet vreemd zijn geweest de ergerlijke toestand, dien hij deels reeds om zich opmerkte, deels in de toekomst zag aankomen. «Men vraagt u omtrent den wijn en het spel, zeg: in beide is groote zonde maar ook voordeel voor den mensch: de zonde daarin is echter grooter dan het voordeel.»

Toch moesten eerst nog eenige voorvallen plaats grijpen, voordat Mohammed strenger optrad. Een van Mohammed's volgelingen had een feest gegeven, en toen hij daarna voorging bij een godsdienstoefening, bleek het uit zijne verwarde woorden, dat hij dronken was; deze en meer gebeurtenissen, waarvan wij den aard gemakkelijk kunnen gissen naar aanleiding van hetgeen wij zien van het alcoholgebruik, gaven aanleiding tot de Koran-spreuk: „O gij die geloovig zijt? Ziet, de wijn en het spel.... zijn **vuiligheid, het werk des Satans**; onthoudt u daarvan, opdat het u welga. Satan tracht tweedracht en haat onder u te zaaien door middel van wijn en spelen en u te verwijderen van de herdenking van God en de geboden".

Dat klinkt voorwaar anders dan de aanprijzing van een zegen, den mensch van God geschonken!

Dat het Mohammed hooge ernst was met de practische handhaving zijner openbaring, blijkt uit de overlevering, dat de Profeet niet alleen voor *geestelijk onrein* hield, al wie bedwelmende dranken gebruikte, maar ook noodig vond gevoelig *aan*

den lijve te straffen, wie in dat opzicht schuldig was. Volkomen juist ingezien was het, dat Mohammed bepaalde dat een vrije, die dus verondersteld werd hooge ontwikkeling deelachtig te zijn, gestraft werd met **veertig** geeselslagen, en dat voor een slaaf, die zoo veel lager stond, en van wien niet verwacht werd, dat hij het goede voorbeeld in de samenleving zou aangeven, **twintig** geeselslagen voldoende geacht werden, als hij bedwelmende dranken genuttigd had.

Natuurlijk worden deze straffen op Nederlandsch grondgebied nimmer toegepast, doch dit neemt niet weg, dat het volstrekt gebod, geen gebruik te maken van alcoholhoudende dranken, voor iederen Moslim geldt. Het is mij meer dan eens voorgekomen, dat bij het uitreiken van geneesmiddelen op Java, 't zij voor in- of uitwendig gebruik een patiënt aan een ander in zijn nabijheid, dien hij aanzag voor iemand, die het met de godsdienstige voorschriften niet zoo heel nauw nam, vroeg, om eens aan het fleschje te willen ruiken of er ook alcohol in zat. Nu is ook onder de ruim **acht en twintig** millioen Javanen de deugd heel wat minder vertegenwoordigd dan de ondeugd en het vulgum profanum, dat de godsdienstige wet niet kent of niet houdt, is heel wat talrijker dan de nauwgezette vromen, die zich met wijn of sterken drank niet willen verontreinigen. Over het algemeen geef ik het volkomen toe, dat de Javaan zich bij voorkeur Mohammedaan *noemt*, zonder zich als Mohammedaan te gedragen. Doch er zou maar heel weinig toe noodig zijn, hoe lekker hij wijn en jenever en brandewijn zich ook laat smaken, om hem, ten aanzien van deze »werken des Satans«, een weinig godsdienstiger in Mohammedaanschen zin te laten leven. De Regeering van Nederlandsch-Indië is zoo dikwijls opgetreden ter begunstiging van het Mohammedanisme, dat het werkelijk geen buitensporige eisch zou wezen, en nog minder een daad van gevaarlijke koloniale politiek, indien zij *maatregelen* wilde nemen, waardoor in Mohammedaansche landen de bevolking, ten opzichte der verboden dranken, wat meer overeenkomstig hare godsdienstige wetten zou gaan leven, maatregelen evenwel uitgevaardigd met de bepaalde bedoeling, rechtstreeks het alcoholgebruik onder de inlanders tegen te gaan en zoo veel doenlijk onmogelijk te maken. En in verzet zou de bevolking tegen dergelijk optreden in het geheel niet komen. Ik kan mij voorstellen, dat als in Nederland de verkoop van sterken drank eens strafbaar werd gesteld, er oproer

zou uitbreken. Een dergelijk gevolg zou in Nederlandsch Indië nimmer voortvloeien zelfs niet uit de allerstrengste verbodsbepalingen. Daarvoor is de bevolking te volgzaam en liggen de bedoelde maatregelen al te zeer in de lijn van het nationale leven der meeste volken van den Oost-Indischen Archipel. Kan men gunstiger omstandigheden bedenken voor het uitvaardigen en het handhaven en voor de goede uitwerking van een wettelijke bepaling? — Trouwens, zooals straks zal blijken, bestaat reeds voor enkele landstreken een verbod van alcoholinvoer, dat nimmer aanleiding gegeven heeft tot de allergeringste moeilijkheden van staatkundigen aard.

Bovendien ben ik er van overtuigd, dat de Hollander zijn aanzien in Tropisch-Nederland beslist zou verhoogen, indien hij er voor zorgde, bij den inlander in die mate bekend te staan als tegenstander van alcoholgebruik, als hij nu in diens schatting een voorstander daarvan is.

Bestaat er dan in Tropisch - Nederland *zóó* veel aanleiding om maatregelen te nemen tegen het alcoholgebruik?

Het verdere gedeelte van mijne verhandeling moge er toe bijdragen om u daarop met overuiging een bevestigend antwoord te doen geven. Het wil mij voorkomen, dat er wel eenige aanwijzingen zijn, al ontbreekt de statistiek, waaruit veilig mag worden besloten, tot een nu reeds niet onaanzienlijk verbruik van sterken drank door inlanders.

Zou iemand meenen, dat wanneer alcoholhoudende dranken nagenoeg onaangeroerd bleven, de volgende, kennelijk aan het Hollandsch ontleende woorden, in den Oost-Indischen Archipel overal goed verstaanbaar zouden zijn voor ons verzamelwoord «sterken drank», te weten: sopie, slokkie, brendie, arak, djénèwer, porret? Dit zijn altemaal woorden, die, waar gij komt, begrepen worden. Uit dit groote aantal synoniemen en het feit, dat deze over het algemeen goed begrepen worden, mag men gerust de gevolgtrekking maken, dat waar de *woorden* zijn overgenomen, dit met de *daden* eveneens het geval zal zijn Dat vraag en aanbod op de inlandsche markt in dezelfde verhouding staan als op de Europeesche, is begrijpelijk. Op elke Javaansche passar, welke ik bezocht, en dat zijn er heel wat, waren alcoholhoudende dranken te verkrijgen. In elke binnenplaats van eenige beteekenis zijn één of meer door Chineezen gehouden winkels te vinden, z.g. toko's, waar allerlei soorten

wijn en sterken drank in groote hoeveelheden voorradig zijn en bij den inlander aftrek vinden. Heele flesschen cognac voor den civielen prijs van 60 à 75 cent; halve flesschen port en madera voor een kwartje, brandewijn idem, roode wijn, volgens de Chineezen van de eerste kwaliteit, van 30 cent de flesch, en zoo alles naar rato.— De slimme Chineesche handelaar weet heel goed, welke waren hij in groote hoeveelheid moet opslaan en waaraan veel te verdienen is.—

Vanwaar de graagte van rondtrekkende kooplui om bij de huisbedienden van Europeanen leege flesschen met gave etiketten aangevende wijn, cognac of dergelijke op te koopen?— Voor een drankverkoopenden Chinees zijn dat zaken die wat waard zijn. Hij is een practisch man in alle richtingen; «goede wijn behoeft geen krans ...., maar slechte des te meer», is zijn stelregel ... Vandaar in hem de trek naar vergulde tierlantijntjes of in helle kleuren afgedrukte fabrieksmerken op soms grillig gevormde flesschen. De gezondheidsraad te Djokja ontdekte voor een paar jaar een Chineesche firma, die in het groot etiketten voor allerlei alcoholhoudende dranken, door Europeesche firma's ingevoerd, namaakte.

En waarom zoo veel moeite gedaan als deze zaken straks aan den inlander niet grif van de hand gedaan kunnen worden?

Maar ik mag niet langer uitstellen te wijzen op eenige bondgenooten van den alcohol bij den inlander zelf. In de eerste plaats moet ik u dan noemen zijn verregaande lichtgeloovigheid en ongeëvenaarde naïeveteit. Men kan inlanders aantreffen, die vast van meening zijn, dat de Europeanen blank van huid zijn, omdat zij zich meermalen daags met witte schuimende zeep wasschen, iets wat zij zelve nooit doen, reden waarom hunne huid dan ook bruin gekleurd is. Analoog aan deze en soortgelijke verklaringen is dan ook een algemeen aangetroffen beschouwing onder de inlanders, dat de Hollanders zoo sterk en flink zijn, doordat zij zoo veel sterken drank drinken. De inlanders ondervinden dat de Hollanders machtig zijn; die weinige Hollanders zijn die vele inlanders toch maar de baas, en omdat de Hollanders machtig zijn, zijn ze ook rijk. Macht en rijkdom, ziedaar twee zeer begeerlijke dingen, niet alleen voor de inlanders! Het oorzakelijk verband tusschen drinken en kunnen, drinken en rijk worden is derhalve voor den inlander zonneklaar. En laten wij nu niet met een glimlach hem trachten beter in te lichten! Dan

antwoordt hij: maar waarom verstrekt het Gouvernement dan sopie aan de soldaten? die moeten toch sterk zijn, om voor de Compagnie te vechten!

En zeggen de Chineezen, die knappe lui, welke het weten kunnen, het niet aan de marktgangers op Java dat brandy sterk maakt! Staat er niet op vele flesschen een duidelijk opschrift in goed verstaanbaar Maleisch gesteld, dat wie van deze flesch drinkt, alle leed waarover hij tobt, spoedig vergeet, vroolijk van harte wordt, verkrijgt wat hij verlangt, heerlijk slapen kan, verrukkelijke droomen heeft, zoo sterk wordt, dat hij zwaarder werk kan doen dan de krachtigste man uit zijn dorp.

Er zit — volgens den Chinees — ook geneeskundige kracht in de bij hem gekochte brandy; het helpt tegen buikziekte, tegen stramheid in de gewrichten en tegen wormen, enz.; men blijft lang jong en de levensgeest wordt door het drinken versterkt en zal dus niet zoo spoedig het lichaam verlaten. — Hoe dikwijls heb ik op Java flesschen met dergelijke aanbevelingen gezien! Ons, ontwikkelde Europeanen, kunnen ze geen kwaad doen, wij gelooven immers niet meer aan kwakzalversmiddelen, maar den inlander met zijn kinderlijke ziel doen ze wél kwaad, want hij *gelooft* de misleidende woorden en leert zoo den alcohol beschouwen alseen wondermiddel, een geneesmiddel voor lichaam en hart. Alcohol wordt zijn bondgenoot als hij in zorgen zit — en hoe dikwijls is dat niet het geval; alcohol wordt zijn toevlucht als hij moedeloos is, de alcohol wordt zijn geneesmiddel, dat hij zich zelf voorschrijft, omdat hij zoo zelden kan gaan tot een die hem voor zijne kwalen goeden raad wil verschaffen.

En dan wijs ik in de tweede plaats op de zucht tot nabootsing van het Europeesche bij den inlander. Ongetwijfeld vindt men algemeen een sterk vasthouden aan voorvaderlijke gewoonten, een hoog houden van eigen instellingen, maar daarnaast worden toch ook van de Europeanen allerlei kleine eigenaardigheden overgenomen, die gevoegd worden bij de oude nationale gebruiken en welke vooral ingang vinden bij lieden, die veel met Europeanen omgaan, en die er belang bij hebben zich aangenaam te maken in hunne oogen; of bij inlanders, die neiging hebben zich te verheffen boven hunne naasten. Dat zijn dus in de eerste plaats de hoofden; de stand van menschen naar wie het volk ziet, naar wie het volk zich langzamerhand gaat richten. Ik zou hier op een lange lijst grootere en kleinere reproducties van Europeesche

gewoonten onder de inlanders kunnen wijzen, maar mag daar nu natuurlijk niet op ingaan en vermeld alleen het verschijnsel. Dit openbaart zich ook bij de drankkwestie. De inlander weet dat de Hollanders, bij bezoeken en feesten, wijn en dergelijke aanbieden, en elke inlander, die nu een bewijs wil geven de vormen te kennen, terwijl zijn beurs hem niet in den steek laat bij die bewijslevering, biedt zijn bezoeker in eenigerlei vorm alcohol aan. Wie op de hoogte is van de voorname plaats welke de vormen bij de inlanders bekleeden, zal niet onderschatten de kracht van het hier gegeven voorbeeld, en dit wetende, zal het ons niet mogen verwonderen, dat alcohol zijn intrede ook gedaan heeft op de inlandsche feesten en dat daar cognac, brandy en jenever de rol gaan vervullen van Champagne op Europeesche bijeenkomsten. De inlandsche bruiloftsfeesten in de hoofdplaatsen worden meestal gevierd met behulp van alcohol en die gewoonte gaat reeds meer en meer op de binnenlanden over. Wanneer dorpshoofden een feest geven, waar zij trakteeren op sterken drank, heet het dat er een «slametan rijaal», een royale, fijne partij geweest is. En van algemeen bekendheid is de neiging der inlanders om dikwijls feesten aan te leggen.

Ik ken op Java een rijk dorpshoofd, die in de voorgalerij zijner woning een groote fotografie heeft hangen, voorstellende zijn distriktshoofd, omgeven door de oudste dorpshoofden; ieder hoofd draagt de teekenen zijner waardigheid en zij zitten op inlandsche wijze gehurkt om hun Chef; deze zelf heeft op een stoel plaats genomen en steekt zoodoende, parabel van den werkelijken toestand, een heel eind boven zijne ondergeschikten uit. In houding, kleeding, groepeering enz. is alles naar inlandsche opvatting geheel in den haak. Maar nu komt de Europeesche kant van deze affaire. Ten bewijze, dat niet alleen de van Europeanen overgenomen aardigheid zich te laten kieken, maar ook nog andere gewoonten op hem zijn overgegaan, is als bewijs van ontwikkeling voor het districtshoofd een klein, driepootig tafeltje gezet, en daarop geplaatst .... een brandy-karaf met bijbehoorende glaasjes. En zoo is de kiek genomen! —

Dit is een beschrijving aan Java ontleend, en om u nu te overtuigen, dat het elders niet veel anders is, neem ik nog een voorbeeld uit het Noorden van Celebes, uit de landstreek Bolaäng Mongondow, waar de inlandsche hoofden door den zendeling, volgens een schrijven van Dec. 1906, dus zeer recent, als zij verne-

men in geestelijk opzicht nog vrij wel gelijk gesteld te moeten worden met de bewoners van tientallen jaren geleden, aldus sprekende wijze worden voorgesteld: wat! *wij* gelijk aan onze onbeschaafde voorvaderen, die domme heidenen waren, en *wij* hebben Europeesche kleeding, volgen graag Hollandsche gewoonten na, de meesten van ons hebben korter of langer een school in de Minahassa bezocht! en.... wij verstaan reeds de kunst van bier en wijn drinken, zijn alles behalve afkeerig van een glaasje jenever en stelt gij ons dan nog niet eens boven onze voorouders!

Men zal nu inzien, waarom het zoo verkeerd is als ambtenaren in het openbaar wijn enz. aan Europeanen of inlanders aanbieden. Hoe hooger zulk een ambtenaar staat, des te dieper gaat zijn invloed. Elke dergelijke aanbieding is een aansporing voor den inlander: drinkt hetgeen wij drinken. Hoe hooger de inlander opziet tegen dengene die aanbiedt, des te dieper dringt die aansporing ook bij hem door.

In de derde plaats noem ik als omstandigheid, waardoor de inlander zulk een gemakkelijke prooi kan worden van den alcohol: zijn gemis aan vast zedelijk beginsel en als gevolg daarvan zijne, wat ik zou willen noemen, onopzettelijke onmatigheid.

Wie hem bij het hooren dezer beschouwing zou willen *veroordeelen* wegens beginselloosheid, dient in het oog te houden, zal geen onbillijke en veel te harde beschuldiging vallen, dat in de inlandsche maatschappij een gansch andere maatstaf geldt voor hetgeen behoorlijk en onbehoorlijk, geoorloofd en ongeoorloofd is, dan bij ons.

En bovendien is er van persoonlijke overtuiging, persoonlijke opvatting in allerlei aangelegenheden en dus ook van persoonlijke goed of afkeuring in de inlandsche maatschappij veel minder sprake dan in de Europeesche. Het is de opinie van een stam of van een dorp, de algemeen aangenomen gewoonte, de beginselen van de gemeenschap, wat den doorslag geeft in allerlei min of meer belangrijke aangelegenheden. En dan, de vorm, het uitwendige der dingen is oneindig veel gewichtiger voor een beslissing dan het inwendige, het wezen der zaak. Wee, wee! als dus het drinken van alcohol eenig recht van gewoonte krijgt, als het gaat behooren tot de z. g. adat.

Dat gemis aan persoonlijk inzicht in zedelijke aangelegenheden voert natuurlijk menigmaal tot onmatigheid volgens den maatstaf

door ons aangelegd. Maar bovendien, de inlander houdt geen maat, omdat hij de grenzen niet kent, waarbinnen hij blijven moet en omdat hij over het algemeen te zwak is om uit zich zelf zijn lusten te beheerschen. Van daar tafereelen, als welke zendeling Storm in 1905 beschrijft, op het eiland Boeroe, jenever is daar geen vreemd artikel meer; en nu kan men daar aanschouwen hoe een clubje inlanders zich vroolijk maakt, die met hun zessen in één, twee uren tijds vijf of zes vierkante flesschen sopie leeg drinken, dit vocht uit kommen naar binnen slaande, totdat zij schreeuwen als wilde dieren.

En soortgelijke berichten verneemt men telkens.

Ten slotte wijs ik nog op een groot gevaar, dat heidensche volken dreigt, die kennis maken met het alcoholgebruik. Deze zijn nagenoeg alle gewoon sagoeëer of palmwijn te drinken, afkomstig van een bepaalde soort palmen. Deze sagoeëer is een lichte drank, lang niet zoo zwaar als bier, hoogstens is zij te vergelijken met lichten landwijn. De gewoonte om palmwijn te drinken maakt echter velen begeerig naar sterker prikkels, waaraan voldaan wordt door het drinken van sagoeëer, aangezet met bitterwortel, en voorts door zich sterken drank te verschaffen. De palmwijn is een krachtige baanbreker voor gedistilleerd. En dan komt daar nog bij dat de alcoholhoudende dranken door den sagoeëerdrinker aangezien worden als gelijkwaardig in sterkte met den palmwijn, zoodat hij geneigd is jenever, brandewijn enz., in dezelfde hoeveelheden te drinken als hij dit gewoon is met sagoeëer. Dat hierdoor onmatig gebruik sterk in de hand wordt gewerkt, behoeft wel geen betoog. En dan schijnt het een eigenaardige gewoonte te zijn bij velen, om zich eerst te laven aan sagoeëer en daar boven op zich aan wat Europeesch gedistilleerd te goed te doen, in welk geval men de koppigheid van den drank zeer spoedig moet ondervinden.

Laat ik u nu bekend mogen maken met eenige plaatselijke toestanden. Het gebied is zoo groot, dat ik natuurlijk slechts een enkele greep kan doen.

Ik verplaats u allereerst naar de Sangir- en Talaut-eilanden ten westen van Celebes. Voor een twintigtal jaren werd daar veel misbruik gemaakt van sterken drank, welke voornamelijk door Hollandsche handelaren uit Menado aan de Sangireezen geleverd werd in ruil voor hunne klapperolie en copra. Van deze mededeeling maak ik even gebruik om uwe aandacht te

vestigen op een ergerlijk middel van Europeesche kooplui, om op goedkoope wijze handelswaren van inlanders te verkrijgen. Het betaalmiddel is van geringe kwaliteit, wekt de hartstochten op, en doet naar meer verlangen. Helaas moet toegegeven worden, dat bedoeld handelsgebruik niet zeldzaam voorkomt. Mede door invloed der zendelingen en door gunstige medewerking van bestuursambtenaren en enkele inlandsche christenhoofden nam het Gouvernement in 1890 het besluit tot verbod van invoer van *sterken drank* — niet van wijn — op de Sangir- en Talauteilanden, welk verbod een uitnemende, gezegende werking had voor de welvaart der bevolking. De alcoholverleider is echter slim en de handel ontziet blijkbaar geen middelen om zijn oogmerk te bereiken. Waar verboden was sterken drank in te voeren, trachtten in de laatste jaren Europeesche kooplui onder den naam van rooden of witten Portwijn, een zeker vocht in te voeren van zeer hoog alcoholgehalte, dat blijkbaar bestond uit jenever, waaraan door toevoeging van een kleurstof het voorkomen van portwijn was gegeven. Dit feit was oorzaak, dat twee jaar geleden door den Resident van Menado bovengenoemd verbod verscherpt werd en van toepassing werd gemaakt op alle alcoholbevattende dranken.

In de *Minahassa* wordt vrij wat sterke drank ingevoerd. Op feesten, op de werkdagen van landbouw-gezelschappen, welker leden elkaar onderling helpen bij den akkerbouw, bij bezoeken, bij begrafenis enz., wordt vaak arak geschonken. Wel zijn de gewoontedrinkers niet zeer talrijk, maar evenmin als van het hazardspel ziet de inlander van het drinken de verkeerdheid in.

Dr. Adriani schrijft mij over de *Toradja*landen van Midden-Celebes, waarover in den laatsten tijd zoo veel in de couranten wordt geschreven door de expeditie, die daar gehouden wordt: «Natuurlijk heeft ook hier de sagoeëer den weg gebaand voor den sterken drank. Toen ik in 1895 op Midden-Celebes kwam, werd mij zoowel door bezoekers ten mijnent als door lieden, die ik bezocht, geregeld om sterken drank gevraagd. Slechts enkele hoofden kochten en dronken jenever, maar vele lieden uit het volk kregen van de Chineesche toko-houders een flinken borrel jenever, die hen, volgens hun zeggen, zeer verfrischte, als zij moe, bezweet of beregend, zware vrachten over een grooten afstand naar de toko hadden gedragen. Ik wijs u hier op een

echten Chineeschen zet; de toekomstige handelaar reikt bij wijze van fooitje het artikel uit, dat hij ingang wil doen vinden bij de bevolking, die het later, als ze er smaak in gekregen heeft, gretig van hem zal komen koopen. Deze taktiek hebben de Chineezen ook toegepast in de tijden der opiumpacht; zichzelf zoodoende zeer verrijkt en nameloos veel ellende onder de inlandsche bevolking teweeggebracht. Laten wij trachten of het ons niet gelukken kan, het nog van den slimmen Chinees te winnen!

Lekker vinden de Toradja's den sterken drank niet, ze nemen het in als een drankje en trekken er een leelijk gezicht bij, maar de uitwerking achten zij wonderdadig; alle vermoeiheid verdwijnt, de loomheid en lusteloosheid verandert in een gezellige stemming en de zwijgende vermoeide van zoo even is weer een gezellige prater en een drukke opsnijder geworden. Zij houden den sterken drank voor een genees- of toovermiddel. Sedert voor enkele jaren door den Resident het verbod van invoer is uitgevaardig, is het gebruik van sterken drank zeer merkbaar verminderd. Wel wordt er nog sterken drank gedronken, omdat er wordt gesmokkeld en omdat ook aan sommige handelaars — dat is weer zoo'n wonderlijke bepaling van het Gou: vernement—bij bijzondere vergunning wordt toegestaan vrij groote hoeveelheden in te voeren, z. g. voor eigen gebruik, maar blijkbaar wel degelijk bestemd voor den verkoop. Ook geven de soldaten, voor wie steeds sterken drank in voorraad is en door den commandant aangevraagd kan worden in zoo groote hoeveelheden als hij zelf noodig acht, dikwijls aan de inlanders jenever weg in ruil voor andere zaken of verkoopen die aan hen.»

Volgens het oordeel van Dr. Adriani zijn de Toradja's nog best te redden als het verbod van drankinvoer maar streng gehandhaafd wordt. Maar laat ik niet verder schetsen dat eentonige beeld, hetwelk overal en overal zich voordoet in de tropen, n. l. dat meer en meer de alcohol ingang vindt.

Alleen nog iets over het eiland Halmaheira en de Bataklanden waar soortgelijke toestanden heerschen.

Over *Halmaheira* deelde een der daar werkzame zendelingen mij mede, dat oorspronkelijk het alcoholgebruik daar niet groot was. Men dronk palmwijn. Jenever werd echter gewoonlijk medegebracht door hen die van buiten afkwamen, vooral van het eiland Batjan, waarheen men gaat om dammar-hars te halen; de inlanders die genegen waren dit boschproduct te zoeken, kon-

den het voor geld of voor alcohol inruilen bij de handelaren die op groote schaal drank invoeren; deze handelaren zijn van allerlei, nationaliteit: Europeanen, Chineezen, Arabieren, Ternatanen Minahassers. Ook op het eiland Morotai wordt veel alcohol ingevoerd door de handelaren, met dezelfde bedoeling; de jenever wordt op schuld verkocht en de schuld moet dan met dammarhars aangezuiverd worden. Op beide eilanden komen heel veel buitenlanders (o. a. van Halmaheira) die er beslist heengaan om geld te verdienen door het zoeken van dammar, maar dan dikwerf door jenever-aanbiedingen hun geld weer uitgeven, of met veel minder geld dan zij verdiend hebben hun eigen negorij weer opzoeken en daarheen een zekere hoeveelheid jenever of brandewijn meebrengen. In het verloop der laatste tien jaren is het gebruik hiervan op Halmaheira sterk toegenomen. De gevolgen op den inlander zijn allertreurigst, aangezien men het vocht drinkt per bierglas, zooals men dat gewoon is met palmwijn. Voorbeelden van bepaald dood-drinken zijn reeds aan te wijzen. De sterke drank welke ingevoerd wordt is van de meest inferieure kwaliteit, dikwijls gewone brandspiritus, met water en suiker aangelengd; met een kleurtje er bij wordt het „arak" genoemd. In den laatsten tijd heeft zich treurig schuldig gemaakt het agentschap te Menado van eene te Makassar gevestigde Enropeesche firma. Deze liet door Sangireesche en Talaoetsche koelies ebbenhout kappen op de meest gewetenlooze manier; de arme koelies werden bij massa's aan land gezet op hoogst ongezonde plaatsen, alleen opdat ebbenhout gekapt zou worden; natuurlijk gevolg: groote sterfte aan koorts en berri-berri. Om de menschen nu te troosten in hunne ellende, voerde die firma massa's jenever in, welke aan de stakkers verkocht werd, voor ebbenhout natuurlijk; niet te verwonderen dat een nog grootere sterfte hierop volgde. Toen op deze manier van handelen aanmerking gemaakt werd, beriep men er zich op, dat de menschen zelf om alcoholische dranken gevraagd hadden. Er was in de maand Januari van het jaar 1906 meer alcohol op Halmaheira en omliggende eilandjes ingevoerd dan gedurende het geheele jaar 1905. Wel treurig om te vernemen en diep beschamend voor ons, Nederlanders, vooral wanneer men weet, dat volgens de oude bepalingen, vastgesteld door het inlandsche zelfbestuur onder den Sultan van Ternate, het aan de handelaren verboden was te handelen in sterken drank. Maar helaas, het moet bekend worden, dat de toe-

nemende invoer met het toenemen van den Hollandschen invloed gelijken tred heeft gehouden. Hoe dat mogelijk is zal ieder begrijpen, die Indische toestanden kent; niet aan alle maatregelen wordt krachtig de hand gehouden; dikwijls is men ook onmachtig te hanhaven wat ingesteld is, of wel men weet er iets op te verzinnen; zoo legde een posthouder op Halmaheira, vertegenwoordiger der Nederlandsche Regeering, uit, dat met het woord *arak* uit de verbodsbepalingen niet bedoeld was het Maleische woord voor sterken drank, maar de soortnaam arak, het gedistilleerd verkregen uit rijst, en dat dus arak niet mocht worden ingevoerd, maar jenever en brandewijn wel. Latere gegezaghebbers hebben wel eens getracht het kwaad te stuiten, maar met niet veel gevolg, omdat bij hoogere autoriteiten niet de gewenschte medewerking verkregen kon worden. De civiele gezaghebber, die nu het bewind voert, zou het liefst alle alcohol-invoer verbieden, maar kan niet. In het begin van 1906 ontvingen de zendelingen op Halmaheira bericht over de aankomst van een bijzonder groote partij jenever te Ternate, met bestemming voor Halmaheira. Zendeling Van Baarda heeft zich dadelijk schriftelijk tot den Resident gewend, om zoo mogelijk dien invoer te beletten, maar zonder resultaat. Een mondeling herhaald verzoek in denzelfden geest, toen in Mei 1906 de Regeeringscommissaris Colyn met den Resident van Ternate een bezoek bracht aan Halmaheira, had geen gunstig gevolg en deed aan het licht komen, dat de zaak eenvoudig afstuitte op den onwil van het Departement van Financiën. De verkoop brengt geld in de schatkist, dus men begrijpt de moeielijkheid om den invoer verboden te krijgen. Mocht de invoer eenmaal verboden worden, dan kan men zeker zijn, dat het gebruik ophoudt, want aanvoer geschiedt alleen door de Pakketvaart-Maatschappij en deze staat te hoog als handelslichaam om zich met smokkelhandel in te laten.

Over de Bataklanden, in het bijzonder over de vallei van Sillindoeng, schrijft zendeling Meerwaldt, dat onder de dingen, waartegen de bevolking nog herhaaldelijk gewaarschuwd moet worden, ook behoort „de meer en meer opkomende lust tot het gebruik van sterken drank”. Over dit laatste verwondert gij u wellicht? Helaas, het is zoo, dat in het gevolg van hen, die van regeeringswege in het land gekomen zijn, ook allerlei sterke dranken hun intocht gehouden hebben en niet alleen, dat zij door de Chineezen ingevoerd en verkocht worden, maar men

heeft ook den inlander dat vergif gegeven en den lust tot het gebruik er van bij hem opgewekt. Ja, men prijst het hem aan, als iets dat het lichaam versterkt en veerkrachtig maakt. Nog kort voor ik Silindoeng verliet, was ik te Taroetoeng op een publieke verkooping. Gewoonlijk komen wij, zendelingen, bij zulke gelegenheden niet, worden er ook, en dat waarschijnlijk met reden, niet toe uitgenoodigd, maar ik moest er zijn om den assistent-resident, tevens vendumeester, te spreken. Daar zag ik, hoe achter het huis hoopjes kleedingstukken werden geveild en hoorde hoe uit den drom der aanwezige inlanders het geroep opging: „sopie, sopie!" (jenever). En toen kwam er een soldaat met een groote vierkante flesch en schonk den jenever bij groote wijnglazen vol uit, en ik zag hoe eenige Christenen die glazen in één teug ledigden, waarover onder het Europeesch publiek een schaterend gelach opging. »Dat leeren onze Christenen helaas hier," mompelde ik, en keerde met afschuw den rug toe aan het walgelijk tooneel. Men zegt terecht: Waar God een kerk sticht, bouwt de Satan een kapelletje. Dat moeten wij helaas! ook in de heidenwereld ondervinden.

Wie meent een omvangrijk kwaad te zien naderen, verkeert in eene moeilijke positie. Ziet hij verkeerd, houdt hij denkbeeldige of onschuldige dingen voor onheilaanbrengend en gaat hij dan alarm roepen en waarschuwen en raadgeven met de beste bedoelingen, dan zal hij eindigen met tenminste een deel van zijn betrouwbaarheid er bij in te boeten; en 't kan natuurlijk veel erger loopen.

Nadert het gevaar werkelijk, maar is men onzeker, of men wel goed ziet, dan loopt men groote kans den kostelijken tijd van voorkomen, van afwenden der schade, van redden, ongebruikt te laten voorbijgaan en kan men bij het betreuren van wat verloren ging, nog 't meest gepijnigd worden door de gedachte, hoe jammer het is, dat men niet tijdig herkend heeft.

De moeilijkheid van eene zoodanige positie vermindert er niet op, als het vermeende kwaad bovendien eene ernstige beschuldiging tegen een ander inhoudt.

Men zal toegeven, dat dan heel veel afhangt van het vooraf-gaande onderzoek, van het goed zien en het zeker weten.

En denk dan eens, dat zoo'n beschuldiging niet één persoon, maar millioenen menschen geldt, gansche volkeren!

Dan komt het dubbel op het onderzoek en den onderzoeker aan.

In die moeilijkheid heb ik mij lang bevonden, toen ik den indruk kreeg, dat onder de inlandsche bevolking van Nederlandsch Oost-Indië het alcoholgebruik meer en meer toenam, en van meening was, dat daardoor een onnoembaar groot kwaad voor de inlanders in aantocht was.

Is de Javaan een gelegenheidsdrinker? Of is hij bezig het te worden? Komen er buiten Java op de Buitenbezittingen ten gevolge van alcoholmisbruik toestanden voor, welke ingrijpende veranderingen dringend vereischen? Welke maatregelen zijn daartegen te nemen? Ziedaar vragen, welke uit den aard der zaak met talloos vele andere in nauwen samenhang zijn, waaromtrent zekerheid, onomstootelijke vastheid moet komen. Al ware het alleen om geen smet te werpen, zij 't dan ook onopzettelijke op den goeden naam van volken, wier voortreffelijke eigenschappen wij hebben te erkennen. Maar veel meer om, mocht het blijken, dat er werkelijk alcoholverleiding bestaat en dat er weinig weerstand geboden wordt tegen die verleiding, om dan geen steenen op te nemen en te veroordeelen, maar om dan na te gaan wat gedaan mag en moet worden om de alcohol-ellende te voorkomen in »Tropisch Nederland«.

Het heeft lang geduurd, voordat menschen die goed met de inlanders bekend zijn en die zich veel gelegen laten liggen aan hunne belangen, zijn begonnen na te gaan, hoe toch wel de inlanders zich gedragen ten opzichte van den alcohol. Merkwaardig blijkt dit uit de verhandelingen der Zendingsconferenties, welke om de twee à drie jaar te Buitenzorg en Depok gehouden worden.

In 1898 werd de negende Conferentie gehouden; op geen der voorafgaande bijeenkomsten was ooit ter sprake gekomen een onderwerp in verband met het alcoholisme; 't was op die negende vergadering, dat vóor de eerste maal daarop een uitzondering gemaakt werd; de agenda vermeldde een verhandeling over «de Zending en de geheelonthouding», in te leiden door den hulpprediker Akkerman, destijds te Malang. Hoewel vele leden der vergadering aanvankelijk meenden, dat de strijd tegen de drinkgewoonten minder zin had onder de inlandsche bevolking

die, voor zoo verre ze den Islam aanhangt, in elk geval verondersteld werd geen onmatig gebruik van alcoholische dranken te maken, kwam bij de zeer levende bespreking der voordracht al spoedig het tegendeel der aanvankelijke meening aan het licht en bleek het, dat niet slechts in enkele streken, maar o.a. over heel Java, de inlander wel degelijk alcoholische dranken gebruikt tot in het onmatige. Algemeen werd zelfs ter vergadering de noodzakelijkheid gevoeld van den strijd »tegen den alcohol«, al was men het dan ook nog niet eens over de wijze waarop gestreden moest worden.

Jammer dat de oneenigheid over de strijdmiddelen oorzaak is geweest, dat men naliet den strijd aan te binden.

En toch had men treurige mededeelingen gehoord.

Het bleek waar te zijn, dat op Oost Java, bij gelegenheid der jaarlijksche maalfeesten, als n.l. de suikerfabrieken weer beginnen te werken, overvloedig aan inlanders sterke drank wordt geschonken. In het Malangsche, werd vernomen, is het niets ongewoons, als de inlanders elkaar op sterken drank onthalen bij wederzijdsche bezoeken. Een der aanwezigen deelde mede, dat ook op West-Java elk inlandsch feest van eenige beteekenis, elke tandakpartij gevolgd wordt door een drinkpartij. Zelfs worden daar de jongelingen eerst dronken gemaakt en daarna in het water gedompeld ter ontnuchtering. Een ander wist op te noemen, waar reeds kroegen voor inlanders en Chineezen gevonden werden, waarvan een druk gebruikt gemaakt werd. Weer een ander woonde een inlandsch feest bij, waarop al de inlandsche hoofden de drankflesch stevig aanspraken, en bij die gelegenheid werd hem verzekerd, dat de meeste inlandsche partijen in drinken eindigen. Zelfs in het vrijwel geïsoleerde Bantam is het drankgebruik in zwang onder de inlanders, hoewel minder bij de gewone dorpbewoners, maar de feesten der hoofden worden daar altijd gevierd met sterken drank, en zij zorgen zeker dat die aanwezig is als de hooge ambtenaren op tournée zijn. Een der deelnemers aan de Conferentie verhaalde, hoe hij eens een vertrouwelijk gesprek had gevoerd met een inlandsch hoofd, dat hem verklaarde, blij te zullen zijn als hij binnenkort zijn pensioen zou krijgen, om dan verlost te zijn van de verplichting van te moeten mededrinken bij de officieele gelegenheden. Er werd zelfs mededeeling gedaan van een districtshoofd, dat als nauwgezet Islamiet bezwaar had tegen het gebruiken van sterken

drank; als hoofd echter moest hij bij bepaalde feestelijkheden zijn glas ledigen, doch om van overmatig gebruik verschoond te blijven, nam hij 's nachts een paar cognac-flesschen gevuld met koude thee mede en dronk er dan lustig mee op los.

Hoe het, op de andere eilanden buiten Java, bij de heidensche volken en bij de inlandsche Christenen gesteld is, heeft de heer AKKERMAN aan de hand van het Algemeen Verslag der Prot. Kerken over 1899 aangetoond in een opstel, dat o. a. verschenen is in „Het Werk der Liefde" van Dec. 1903. Ik doe daaruit slechts enkele aanhalingen. Aangaande het eiland Ceram wordt opgemerkt, dat zich in alle Christelijke gemeenten gevallen van onzedelijkheid voordeden, waarvan de aanleiding te zoeken is in het bekrompen wonen, slechte voeding, danspartijen met hare gevolgen, evenals in het *veelvuldig drankmisbruik.* En op het eiland Timor was in een der gemeenten de *verslaafdheid van vele mannen aan sterken drank* de reden van het slechte kerkbezoek. Dergelijke getuigenissen kunnen gegeven worden omtrent meerdere inlandsche Christengemeenten op verschillende eilanden verspreid. En terecht merkt de schrijver op, dat wanneer het reeds zóó gesteld is met vele inlandsche Christenen, die onder goede leiding staan, het dan wel veel erger zal zijn bij de heidensche inlanders, die geheel zijn overgeleverd aan hunne drinkende hoofden en priesters. Uit eigen ervaring deelt de heer AKKERMAN nog mede, dat het hem gedurende de twee jaren van zijn verblijf als hulpprediker op het eiland Roti meer dan eens is overkomen, dat hij, op dienstreis zijnde, in deze of gene negorij de gansche bevolking beschonken vond wegens een plaats gehad hebbende feestelijkheid. Aan godsdienstoefening viel dan natuurlijk niet te denken en de hulpprediker kon wachten, tot men den volgenden of daarna volgenden dag den roes had uitgeslapen òf — hij kon verder reizen.

Behalve de Christelijke feesten, welke in de kerk gevierd worden, kent men op Roti geen feest zonder sterken drank. Het moet walgelijk zijn om aan te zien, hoe men bij dergelijke gelegenheden een enkele vrouw, wie de araklucht of de scherpe smaak van het vocht nog mocht hinderen, dwingt om in eens het groote waterglas vol arak tot den bodem uit te drinken. En opmerkelijk is het, als bij feesten het eene hoofd het andere met zijne tegenwoordigheid komt vereeren, dat hij dan onder de geschenken, welke hij meebrengt, steeds zorgt voor een paar

kisten arak, waarmede de reeds aangekochte hoeveelheid drank nog vermeerderd wordt.

Het is wel verbazingwekkend dat dergelijke mededeelingen, welke toch waarlijk niet te midden van onverschilligen zijn uitgesproken, niet alleen geen aanleiding zijn geweest om eens tot een ernstig, grondig onderzoek over te gaan, maar zelfs nog niet de meening hebben kunnen verdringen: de alcohol levert voor den inlander geen gevaar op, wél voor den Europeaan. Een teekenend staaltje is in dat opzicht geleverd, naar aanleiding van de uitspraak van den Heer P. P. C. Hansen, die onder het pseudoniem Boeka zoo veel uit het volksleven der Javanen heeft meegedeeld en getoond heeft den Javaan zoo goed te kennen. Op het Congres voor Kinderbescherming te 's Hage gehouden, 6—9 April 1904, waar Hansen aangegeven heeft, hoe door onderwijs veel kan worden bijgedragen tot de opvoeding der inlandsche jeugd en dus tot de verheffing van *het volk*, en waar hij op veel heeft gewezen wat kan medewerken tot zuivering der atmosfeer op de plaatsen waar deze een verderfelijk karakter draagt, zeide hij ten slotte letterlijk: «Wil men daarenboven niet een ernstige nieuwe factor van moreelen ondergang zien optreden, zoo zal *het drankgebruik*, dat reeds groote vorderingen onder de inlandsche bevolking maakte, uitgeroeid moeten worden; het verdierlijkt op den duur beschaafde rassen als het Javaansche.»— Dat «drankgebruik onder de inlandsche bevolking» schijnt in sommiger ooren zoo vreemd geklonken te hebben, dat een der bezoekers van genoemd Congres, medewerker aan het Koloniaal Weekblad bij zich zelf tot de gevolgtrekking kwam, dat Hansen zich zeker vergist moest hebben met deze uitdrukking en dat hij stellig had willen zeggen: «Opium-gebruik». En zoo uitte die medewerker zich dan in zijn blad.

Het is niet mijn voornemen te wijzen op *alle* waarschuwingen, op alle inlichtingen, welke belangstellenden in het lot der inlanders hebben kunnen nopen, toch niet onverschillig te zijn ten opzichte van het drankvraagstuk onder hen. Ik wijs nog enkel op een paar uitspraken.

De Locomotief, een der groote bladen van den eersten rang, dagelijks in Semarang verschijnend, schrijft in zijn nummer van 15 Juni 1907, onder het opschrift: «Sterke drank in Indië» het volgende: »Er zijn teekenen, dat de jevener en brandewijn onder de inlanders meer en meer als lekkernij ingang vinden. Wie wenscht

na te gaan, welken omvang deze verkeerde mode in hoofdplaatsen krijgt, moet maar eens de feesten bezoeken, die Kamponghoofden en welgestelde inlanders hunnen kennissen aanbieden. Daar zal men ook niet zelden kunnen zien, hoe jenever, brandewijn en cognac de ronde doen.« Volgt eene beschrijving van zulk een feest, welke hier gevoegelijk achterwege kan blijven, en dan eindigt het artikeltje: »In zekeren zin waren ook deze bruine broeders nog in het bezit der Javaansche naïviteit. Zij dronken de cognac ten minste als pompwater. Na enkele rondes, die spoedig elkaar opvolgden, waren verscheiden gasten dronken, maar het was die stille dronkenschap, welke gewoonlijk met »kanon« wordt aangeduid. *Wanneer deze manieren niet worden tegengegaan, zullen ze ongetwijfeld worden overgenomen door den gewonen dessaman. De jenever zou een veel grooter ramp voor den inlander zijn dan het opium ooit geweest is* «

Mij dunkt, al wisten wij niets anders dan deze uitspraak, dan zou ze voldoende zijn om den wensch te doen ontstaan: nauwkeurig en grondig te weten, hoe het met de drankkwestie in Tropisch Nederland staat. — En voor de vervulling van dien wensch schijnt werkelijk de tijd te naderen. Bovendien, er wordt niet alleen over gesproken, hoe men zich op de hoogte van zaken zal stellen, men schijnt er ook op te mogen rekenen, dat de behandeling dezer aangelegenheid bij velen in den lande ernstige belangstelling zal wekken. Dit meen ik te mogen opmaken bijvoorb. uit hetgeen te lezen staat in het Voorloopig Verslag der Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1908 (blz. 8): «Ook werd door sommige leden het gebruik van alcoholische dranken door de inlanders ter sprake gebracht. Met voldoening was gezien, dat ten aanzien van de Minahassa maatregelen ter beperking van het gebruik dezer dranken zullen worden genomen. Betoogd werd, dat, zoolang aan Europeanen invoer van sterken drank voor eigen gebruik veroorloofd wordt, beperkende maatregelen ten aanzien van inlanders echter weinig zouden baten. Deze leden verlangden daarom, vooral voor de buitenbezittingen, een absoluut verbod van invoer uitgevaardigd te zien. Alleen op *die* wijze zou, naar hunne meening, het in dit opzicht nog onbedorven gedeelte der inlandsche bevolking kunnen worden behoed tegen een demoralisatie, die, zooals de ondervinding in Afrika en elders geleerd heeft, voor zulk eene bevolking het onvermijdelijk gevolg is van den invoer van ster-

ken drank. Maar ook, zoolang zoodanig verbod niet bestaat, behoort alles te worden vermeden, wat het gebruik door inlanders kan bevorderen. Dit wordt, naar men meende, tot dusverre niet genoeg in het oog gehouden. Naar vernomen was, is het herhaaldelijk voorgekomen, dat ambtenaren sterken drank aan inlandsche hoofden ten geschenke geven en dat inlanders ten huize van Europeesche ambtenaren in de gelegenheid worden gesteld gedistilleerd te drinken. Men drong er op aan, dat de Regeering hare ambtenaren zou doordringen van het hoogst bedenkelijke van zulke handelingen.»

Waar zóó geoordeeld wordt door personen, die lid zijn van de Tweede Kamer, daar mogen wij gerust spreken van gunstige tijden om de zaak, welke ons bezighoudt, naar voren te brengen.

En nu is er plotseling nog eene omstandigheid gekomen, welke ons beslist de verplichting oplegt, om *nu* ons aan het werk te zetten voor de belangen, welke wij op het oog hebben.

De «Javabode», een der grootste Indische bladen, die dagelijks te Batavia uitkomt, behelsde in October l. l. het volgende bericht:

„In vele der adviezen, welke zijn uitgebracht nopens het denkbeeld om door geleidelijke vermindering van het opiumgebruik ten slotte te komen tot een geheel verbod van invoer en verbruik van opium, is met nadruk gewezen op 't gevreesde gevolg dat bij strafbaarstelling van het opiumgebruik het algemeen veel erger geachte gebruik van sterke dranken daarvoor in de plaats zou treden. Daarbij is tevens door verschillende bestuursambtenaren geconstateerd, dat in onderscheiden streken het gebruik van sterken drank onder de inlandsche bevolking meer en meer veld wint. Naar aanleiding hiervan is thans op last van den landvoogd aan de residenten verzocht nopens den omvang, welken bedoeld euvel reeds heeft aangenomen, de mogelijkheid en wenschelijkheid der bestrijding ervan en de c. q. daarbij aan te wenden middelen een onderzoek te willen instellen en de resultaten daarvan aan de Regeering te willen rapporteeren.» —

Van verschillende kanten gaan er dus stemmen op, welke ervan getuigen, dat men het alcoholgevaar voor den inlander inziet. Dit gunstig tijdstip valt samen met een ander moment.

Het eerste Congres tegen het alcoholisme, 21 en 22 Mei 1907 te Utrecht gehouden, verzocht mij het onderwerp: «De drankkwestie in Tropisch Nederland« te behandelen. Na afloop van dit referaat en in den eersten tijd na het congres werd met

enkele belangstellenden de vraag besproken: wat kan er gedaan worden om den inlander in Tropisch Nederland te bewaren tegen het hem bedreigende alcoholgevaar? Die vraag werd niet vergeten, was nog levendig in de gedachte op de Algemeene Vergadering der N. C. G. O. V. (12 Sept. '07), waar door mij ingeleid werd het onderwerp: „Alcohol en Zending". Toen de voorzitter dier vergadering kort samenvatte wat gehoord en besproken was, legde hij er den nadruk op, dat hij gaarne zien zou — immers „'t zijn de beste woorden, die worden omgezet in daden" — dat de N. C. G. O. V. een zoo volledig mogelijk onderzoek naar het alcoholgevaar in Indië zou ter hand nemen. Met luide toejuichingen beantwoordde de vergadering de vraag des voorzitters, of zij het met hem eens was en of, wanneer het Hoofdbestuur er toe besluiten zou, bedoeld onderzoek te doen plaats hebben, het de algemeene vergadering achter zich zou hebben.

En het Hoofdbestuur der N. C. G. O. V. heeft besloten een onderzoek in te stellen naar het drankgebruik door inlanders in Ned. Oost-Indië. En *nu* herhaal ik het, dat, zal ooit een Nederlandsche Geheelonthoudersvereeniging een dergelijk werk met vrucht aanvatten, ze het nu moet doen, nu de Indische Regeering zich dezelfde taak voorlegt. Dit samentreffen acht ik een belangrijk voordeel. Men moet achter toestanden komen, welke moeilijk te benaderen zijn; om te weten te komen wat men wil, moet men den inlander goed kennen; men mag zijn onderzoek niet openlijk bekend stellen, want dan krijgt men natuurlijk de meest valsche gevolgtrekkingen. En juist omdat dit onderzoek zoo uiterst lastig is, daarom is het van zoo groot belang, dat het van gansch verschillende kanten uitgaat, èn van Regeeringswege, èn van particuliere zijde. De resultaten kunnen elkaar dekken, en dan heeft men des te grooter waarborg van de ware verhoudingen te hebben leeren kennen, òf de resultaten zijn zeer verschillend en dan zal men wellicht zonder veel moeite de bronnen van fouten kunnen ontdekken. Beide nasporingen kunnen en zullen elkaar aanvullen, maar ze doen tevens dienst als elkaars controleur en criticus.

Het plan van het Hoofdbestuur der N. C. G. O. V. is nu, om aan betrouwbare personen in Nederland en Ned. Oost-Indië, die beschouwd kunnen worden met den inlander en de inlandsche toestanden goed op de hoogte te zijn, een vragenlijst te

sturen, waarop twaalf met zorg gekozen vragen voorkomen. Ongeveer vijfhonderd exemplaren van deze lijsten zullen verzonden worden.*) De bedoeling van het Hoofdbestuur met dit onderzoek is, behalve om een helder inzicht en juiste beoordeeling van toestanden te krijgen, om ook, indien de ingekomen antwoorden daartoe aanleiding geven, aan de Nederlandsche Regeering de verzamelde gegevens voor te leggen, opdat door deze de meest gewenschte maatregelen mogen genomen worden, ten einde in Tropisch-Nederland erger kwaad te voorkomen, vóórdat aan genezing nauwelijks meer kan worden gedacht.

Ik laat de verschillende vragen volgen en voeg er hier en daar een enkele opmerking aan toe.

* * *

1. Wat is u bekend omtrent het gebruik van niet-inheemsche alcoholhoudende dranken onder inlanders?

1a. Kunt gij in 't kort meedeelen hoe het staat met het gebruik van inheemsche bedwelmende dranken?

1b. Welke is de invloed van het gebruik van inheemsche op dat van niet-inheemsche alcoholhoudende dranken?

Op Java heb ik in mijn medische praktijk den indruk gekregen, dat de inlander, de Christen en de niet-Christen, verzot is op alcohol. Geneesmiddelen, welke alcohol bevatten, waren altijd spoedig verbruikt, en werden onophoudelijk geprezen als van wonderdadige uitwerking. „Dat hielp nog eens", kwam men mij dan verzekeren: „als meneer daar nog eens wat van gaf, dan zou de ziekte wel snel wijken!"

Een ouderling eener Javaansche gemeente, die een operatie had ondergaan en voor 't eerst weer wat mocht gebruiken, deelde mij mede, dat hij zich herinnerde uit de gelijkenis dat de barmhartige Samaritaan olie en wijn goot in de wonden van den ongelukkige, dien hij half dood aan den weg had aangetroffen. En op grond daarvan stelde mijn patiënt mij voor, met een kleine wijziging der toediening, hem inwendig wat wijn te geven. Ik heb den leuken vriend geantwoord, dat ik daartegen bezwaar had, daar *hij* niet in de handen der moordenaren was gevallen

*) De bedoelde vragenlijsten zijn met een begeleidend schrijven in Maart 1908 verzonden aan alle zendelingen, hulppredikers, officieren van het Leger des Heils, R.K. geestelijken, enmige predikanten, ambtenaren, militairen en Indische bladen.

en *ik* de barmhartige Samaritaan niet was. Arglistig is het menschenhart bij het zoeken naar aanleidingen om toch te gebruiken wat verkeerd is.

De dokter-djawa, die mij op Java vele jaren heeft geassisteerd, kreeg geregeld, als hij zijn opwachting kwam maken bij enkele der voornaamste inlandsche hoofden uit den omtrek, een glaasje brandewijn en had deze aanbieding te beschouwen als een goede gezindheid van den gastheer jegens hem.—Zoo dikwijls ik zelf bij Javaansche hoofden bezoeken heb afgelegd, is mij altijd met Oostersche gastvrijheid alcohol onder een of anderen vorm aangeboden.

Dr. FIEBIG, de welbekende oud-officier van gezondheid, thans directeur van het Instituut voor Medische Zending te Tübingen, die zoo veel gedaan heeft tegen het alcoholisme in Ned. Oost-Indië, maakt er mij opmerkzaam op, dat bij inlandsche kraamvrouwen, vooral in den Oosthoek van Java, het gebruik van zwart bier (stout) zeer verbreid is; mijne ondervinding is daarmede in overeenstemming. Menigeen is er ongetwijfeld, die het blijft doordrinken of er altans direct naar grijpt, zoodra een min of meer onbehagelijk gevoel haar overvalt, of ze ook maar vreest aan een of andere ziekte te zullen gaan lijden. Dr. FIEBIG deelt mij nog mede dat inlandsche soldaten, die in de cantine meedoen aan het drinken van z. g. sterk makend zwart bier, volstrekt geen zeldzaamheden zijn. Vele der Amboneesche soldaten zijn volstrekt niet afkeerig van jenever en dat ze in het hospitaal „ter versterking" alcohol vragen, heeft Dr. FIEBIG zelf meer dan eens ervaren.

2. *Wat is u bekend omtrent de gevolgen van dit gebruik?*

Op grond van wat in Europa voor treurige gevolgen van alcoholgebruik gezien zijn en nog gezien worden, kan men gerust zeggen, dat, wordt het alcoholgebruik grooter en algemeener, namelooze ellende den inlander staat te wachten. Doch nu ligt er ongetwijfeld nog een krachtige prikkel om het gebruik van bedwelmende dranken bij de inlandsche bevolking tegen te gaan in de overweging, dat, afgezien van de onberekenbaar groote geestelijke schade, als eenmaal het alcoholkwaad wortel geschoten heeft in de inlandsche maatschappij, het daar veel *sneller* en veel *dieper* lichamelijke verwoesting zal aanbrengen dan in de Europeesche landen. Om den ernst van deze beschouwing te doen gevoelen, wijs ik op vier punten:

1o. de inlander stelt zich weinig zedelijke eischen en komt

daardoor gemakkelijk tot groote onmatigheid, hoewel hij zich een onschuldig genot denkt te verschaffen. Elk onmatig gebruik voert dus veel lichter tot grove onmatigheid dan bij ons volk. En de ernstige gevolgen van onmatig drankgebruik behoeven wij niet nader te betoogen.

2o. De inlander is over het algemeen arm, matig goed of slecht gevoed, gewoonlijk er niet op uit voorzorgsmaatregelen te nemen tegen minder voorspoedige omstandigheden van allerlei aard en derhalve beschikt hij over een gering lichamelijk weerstandsvermogen. Om alcohol te kunnen verdragen moet men sterk zijn. De zwakken zijn er spoedig onder.

3o. Er wordt betrekkelijk nog heel weinig gedaan voor geneeskundige hulp onder de inlanders. De Javanen zijn er nog het best aan toe, maar ook de Javaan kan, hevige epidemieën uitgesloten, in geval van ziekte geen geregelde behoorlijke geneeskundige hulp inroepen. Vandaar dat men gerust mag zeggen, dat de inlandsche bevolking geteisterd wordt door malaria, tuberculose, venerische ziekte en dysenterie. En leg nu eens de verwoesting door alcohol teweeg te brengen daar bovenop! Of beter gezegd, niet alleen zal alcohol een nieuwe geesel worden voor elke inlandsche bevolking als het *gebruik* algemeen wordt, maar alcohol zal den vernielenden invloed op het menschelijk lichaam door genoemde volksziekten teweeggebracht belangrijk versterken en omgekeerd zal evenals overal elders de vatbaarheid van de inlandsche bevolking voor malaria, cholera, tuberculose, aanmerkelijk stijgen, wanneer onder die bevolking vele alcoholisten worden aangetroffen. Mij dunkt in deze beschouwing ligt een hoogst ernstige waarschuwing, een krachtige stoot om millioenen Tropenbewoners althans deze ellende te laten ontgaan, die hun deel geworden is, vooral door den omgang met de Europeanen. En laten de Europeanen niet de schande dragen van met de eene hand zegeningen uit te reiken en met de andere hand verderving.

4o. De alcoholhandel is nagenoeg geheel in de handen van Chineezen, die vooral in den kleinhandel gewetenloos zijn. Onvermoeid bezig om voor zijn waren afzet te vinden, vervuld met een onleschbaren trek naar geld verdienen, laat het den Chinees volkomen koud welke waar hij slijt;

zijn kooper heeft geen gevulde beurs, vraagt goedkoope waren, hij kan alleen slechten alcohol voor weinig geld inkoopen, zijn afnemer stelt bovendien zeer geringe eischen ook op het punt van kwaliteit, en ziehier alle voorwaarden aanwezig voor eene vergiftiging van inlanders met de allerschadelijkste foezelalcoholen. Met mij zijn velen overtuigd, dat heel wat brandspiritus aangemengd met suikerwater als portwijn den inlander verkocht wordt. De prijzen der alcoholhoudende dranken in den inlandschen kleinhandel,—voor wie ook maar even nadenkt, een afschrikwekkend middel om te koopen, voor den onnoozelen inlander daarentegen een lokmiddel; — die prijzen bevestigen op zichzelf reeds mijn beweren. En wie dan den onbeschaamden Chinees hoort antwoorden op de vraag van den inlandschen kooper of dit of dat merk lekker smaakt: O Hang, baharoe bekin sendiri — vriend, versch gemaakt door mijzelf — die weet genoeg om bevreesd te zijn voor een stelselmatige vergiftiging van den argeloozen inlander. Maar wij, die de allerverderfelijkste gevolgen van foezel-gebruik op het menschelijk organisme kennen, wij mogen niet toelaten dat uit onwetendheid de inlander zich onnoemelijke schade aan lichaam en geest gaat toebrengen.

Met het oog op dit bijzonder gevaar zijn opzettelijk de volgende vragen gesteld:

3. *Hoe verschaft zich de inlander deze dranken?*

4. *Tot welken prijs kan hij zich deze dranken aanschaffen?*

De antwoorden hierop kunnen belangrijke bijdragen leveren. Men zal er moeilijk de oogen voor kunnen sluiten, in al haar soberheid zullen de opgaven voor zich zelf spreken en op het dubbele gevaar wijzen.

5. *Welke middelen acht gij 't meest geschikt tot bestrijding der drinkgewoonten?*

Verschillende middelen zullen wellicht hiertoe aan de hand worden gedaan, doch men verwachte 't meeste, misschien het eenige heil van wettelijke bepalingen. Alcohol staat de Christianisatie, staat de opvoeding, staat elke verheffing van het volk in den weg. Dus allereerst weg met den alcohol, wil men eenig middel, dat de bevolking vooruit zal brengen, krachtig zien doorwerken.

De meest overtuigde voorstander van matigheidsmaatregelen

verlate ten opzichte van Tropisch Nederland zijn standpunt en eische tegenover den inlander geheelonthouding, want — ik betoogde het reeds — de inlander kan nooit matigheid toepassen in de alcoholkwestie, omdat hij de maat niet kent.

Doch ook de geheelonthouders dienen hunne verwachtingen niet hoog te spannen, als zij zouden meenen de alcoholellende te kunnen afweren door zoo veel mogelijk de inlanders tot geheelonthouders te maken. Afgezien van andere bezwaren, zou het zeer twijfelachtig zijn, gesteld eens, dat het gelukte, of zij, als het er op aankwam, geheelonthouders zouden blijven. Zulk een zedelijke eisch is zoo uiterst moeilijk te stellen aan een inlander. De eischen van Javaansch fatsoen, van goede manieren, van gewoonte en beleefdheid zouden menigeen toch doen zwichten, als het kritieke oogenblik zou zijn aangebroken om te bedanken voor een alcoholaanbieding door een hooger geplaatste.

Ik denk hierbij o. a. aan opgedane ervaring in zake het tandenvijlen. Op Java is het de gewoonte der inlanders, inzonderheid bij de vrouwen, dat men zich de tanden der bovenkaak laat afvijlen, soms heel laag, zoodat er weinig meer van de tanden overblijft. Nu was ik er voortdurend op uit, om Javaansche ouders er toe te brengen, mij te beloven bij hunne kinderen niet toe te laten, dat hunne tanden afgevijld werden, of wel ik vroeg deze belofte aan aankomende jonge meisjes of jongelingen, die den leeftijd naderden, waarop gewoonlijk deze kunstbewerking geschiedt. Ik was mij zeer goed bewust, dat ik zoo doende in de oogen van den aanstaanden bruidegom een bekoring ontnam aan zijne bruid, en dat de Javaansche schoonen zich minder aantrekkelijk maakten voor hare aanbidders. Doch tanden vijlen is uit een hygiënisch oogpunt sterk af te keuren, uit zedelijk oogpnnt niet minder, omdat aan dit tanden vijlen bovendien allerlei bijgeloovigheden verbonden zijn. Nu herinner ik mij overigens betrouwbare Javanen, die wat karaktereigenschappen betreft, volstrekt niet onder de minsten behoorden, integendeel, maar die zich toch niet aan hunne verbintenis hebben gehouden; niet, dat zij evenals de anderen een flink stuk van hunne tanden hadden laten afnemen, verre van dien; ze hadden zich de tanden zoo »heel eventjes« »iets« laten afvijlen, in de hoop daarmede twee heeren te dienen. Wij zouden niet merken, dat er iets van de tanden af was, maar de vrienden en vriendinnen zouden wel merken, dat ze toch waren gevijld. In

die eerste verwachting vergisten zij zich echter; laten wij ons niet vergissen door te meenen dat de inlander in 't algemeen sterk genoeg is om zich te kunnen onttrekken aan den ijzeren klem der Javaansche etiquette en opvattingen.

Wie den inlander deugdelijk wil helpen, moet hem allereerst goed kennen en weten, dat hij meestal zich tevreden stelt met te voldoen aan den vorm, aan het uitwendige, dat het wezen eener zaak hem veelal koud laat.

Het zou ten opzichte van de geheelonthouding onder inlanders niet anders gaan. Waar men kan, is het goed geheelonthouders te maken onder inlanders, maar wij mogen er niet te veel van verwachten.

Door wettelijke bepalingen kan afdoende verbetering, kan geheele afwending van het alcoholgevaar nog tot stand komen.

En mede daarom is de enquête der N. C. G. O. V. zoo noodig. Men moet met degelijke gegevens en vaststaande feiten bij de Regeering aankomen en op grond daarvan wettelijke bepalingen verlangen.

De bevolking van Tropisch Nederland verkeert nog in het stadium van opgevoed te moeten worden, en de opvoeding is nog verre van voltooid. Er moet nog gezegd worden: dat mag en dat mag niet; later zal de tijd komen dat men zeggen zal: ziehier een zaak, kiest zelf wat ge er mede doen zult, in de veronderstelling dat het goede gekozen zal worden. Maar zoo ver is op dit oogenblik het Nederlandsche volk ook nog niet, getuige de wet op den leerplicht.

Welke deze wettelijke bepalingen moeten zijn, behoeft hier nog niet besproken te worden. Zoo veel is zeker, dat de toepassing er van, alcoholhoudende dranken zoo veel mogelijk, liever nog *geheel*, buiten het bereik van de inlandsche bevolking moet houden.

En dan dient er in overstemming hiermede bij de Indische Regeering op aangedrongen te worden, om alle ambtenaren uit te noodigen onder geen vorm, 't zij aan Europeanen, 't zij aan inlanders, alcoholhoudende dranken, als versnapering, officieel of bij feestelijke gelegenheden uit te reiken. Doch om met zoo'n verzoek bij het Gouvernement aan te kloppen, behooren wij bewijzen en feiten en cijfers te kunnen noemen. En die moeten wij te weten komen door middel der enquête. Maar zoo lang over die gegevens nog niet beschikt kan worden, kunnen de

zendelingen, voor zooverre zij zulks nog niet deden, in den geest van bovenbedoeld verzoek alvast handelen, want *zij* dienen toch voor te gaan, al was het alleen voor hun goeden naam. Het zou toch niet aangaan iets van controleurs en residenten te verlangen ten opzichte van de inlandsche bevolking, wat de zendelingen niet nakomen.

6. *Is u iets bekend omtrent de toepassing van bestrijdingsmiddelen?*

Er zijn enkele landbouwkolonies onder beheer en leiding van zendelingen, waarbij de bepaling gemaakt is, dat binnen de kolonie geen alcoholhoudende dranken mogen gebracht worden. Een dergelijke bepaling bestaat o. a. in de Javaansche kolonie „Margaredja" staande onder de leiding der Doopsgezinde zendelingen.

7. *Wat bemerkt gij van den invloed van het alcoholgebruik door Europeanen op dat door de inlanders?*

Een inlander verwacht in het algemeen van een Europeaan, dat hij alcohol gebruikt in overdaad, royaal. 't Volgende staaltje uit mijn practijk kan dat toelichten. Op zekeren dag werd ik bij een zieke Javaansche vrouw geroepen, die in zeer ernstige omstandigheden verkeerde, volgens bericht. Ik ging, vergezeld van mijne vrouw, naar de woning van de patiënte, ongeveer een uur rijden van mijn huis. Langen tijd waren wij met de zieke bezig die werkelijk den dood nabij was. Toen alle middelen, waarover wij beschikken konden, waren aangewend en met goed gevolg, liet ik ten slotte wat cognac halen om de zwakke hartswerking wat aan te zetten De omstanders meenden echter, dat ik na zoo veel inspanning wat cognac voor ons zelf liet halen, en zetten daarom twee enorme bierglazen met cognac voor mijne vrouw en mij klaar, terwijl mij nog een bosje sigaren in de hand werd gemoffeld. Zóó versterkten en verfrischten Hollanders zich blijkbaar, naar hunne voorstelling. En uit dankbaarheid wilden ze het ons zoo goed mogelijk geven.

Waar dergelijke meeningen ingang kunnen vinden, is het ontegenzeggelijk, dat het alcoholgebruik der Europeanen het gebruiken door inlanders begunstigt en doet toenemen.

8. *Wordt geheelonthouding in den een of anderen vorm in uwe omgeving toegepast?*

9. *Is er verband tusschen opiumgebruik en alcoholgebruik?*

Men dient er op bedacht te zijn, dat men niet, het eene kwaad

verdrijvend, den weg baant voor het andere. Eene sprekende bijdrage hiervoor is geleverd door den onlangs afgetreden Minister van Koloniën, Mr. Fock. In het Voorloopig Verslag der Indische begrooting voor 1908 was gevraagd of den Minister iets bekend was van de werking van een anti-opiummiddel afkomstig uit Malakka. In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag (blz. 10) komt bovenstaande vraag aan de orde en lezen wij: «Het is den Minister bekend dat in Indië van particuliere zijde met meer dan één anti-opiummiddel proeven zijn genomen. Die proeven hebben in het algemeen niet aan de verwachting beantwoord. Zoo blijkt uit een bericht van den resident van Soerabaja, dat verleden jaar onder de Chineesche bevolking aldaar een anti-opiummiddel gratis werd verspreidt, maar dat de meesten de proef na korten tijd hebben gestaakt, terwijl enkelen, die er mede voortgingen, het middel met arak vermengd innamen en daardoor aan den drank kwamen.»

Mocht het dus de N. C. G. O. V. gelukken, gansch N. O. Indië alcoholvrij te maken, dan zal zij als Christelijke vereeniging haar taak toch nog niet als geëindigd mogen beschouwen. En in elk geval zal een waarschuwing als opgesloten ligt in de woorden van den Minister er toe bijdragen, ons te vrijwaren voor schadende eenzijdigheid.

10. Kunt gij eenige juiste statistische gegevens mededeelen, betrekking hebbende op het alcoholgebruik en zijne gevolgen?

11. Welke omstandigheden kunt gij aanwijzen, die het gebruik van alcoholhoudende dranken door de bevolking in de hand werken?

12. Is u overigens nog iets vermeldenswaardigs bekend betreffende het alcoholvraagstuk in uwe omgeving of in het land waar gij gevestigd zijt?

Ik houd het er voor, dat niemand na lezing van het voorafgaande mij van overdreven somberheid zal betichten, als ik beweer, dat langzaam maar zeker de alcohol zijn intrede doet in Tropisch-Nederland. Hij komt er bij feesten om het gejuich levendig te houden, hij komt er bij ziekte om beterschap aan te brengen. Wij, die dieper inzicht in de dingen hebben gekregen, wij weten het wel wat het beteekent, dat door alcohol aangevuurd gejuich en die schijnbeterschap. Wij hooren en zien de ellende reeds, welke over deze kindermenschen staat te komen. Want ik hoop dat dit toch vooral niemand uit de ge-

dachten zal gaan bij de overweging onzer verantwoordelijkheid tegenover Tropisch-Nederland, dat het bewoond wordt door Kinder-menschen. En wiens belangstelling dan door de drankkwestie in beslag genomen wordt, zegge het Prof. ZIEHEN na, die met volle overtuiging op het Geheelonthouderscongres van 1901 het uitsprak: »aan het Kind geen Alcohol«, en zij evenzeer overtuigd, dat het ook moet wezen: den inlander geen alcohol.

Maar al nadert het alcoholgevaar, het *alcoholisme*, de algemeene drankellende, bestaat als volksramp nog niet in Tropisch-Nederland. De inlander is in elk geval nog te redden. Welke offers zouden wij niet bereid zijn te brengen, als we eens in staat waren, al het leed dat over ons vaderland gekomen is door den alcohol nog tegen te houden!

Welnu, waar dan in een ander deel van Groot-Nederland zoo veel gevaren dreigen, en nog zoo veel leed is tegen te houden, waar bovendien zoo veel kans bestaat op bereiking van het doel en waar onze verantwoordelijkheid ons plichten voorschrijft, daar is het niet twijfelachtig dat een taak ons wacht, waarvoor wij alle krachten hebben in te spannen zoo lang totdat ons doel bereikt is.

Stoomdruk—Drukkerij Doorgangshuis— Hoenderloo.